

«شرح مشکلات خاقانی - دفتر یکم (ثری تا ثریا)»

مؤلف: عباس ماهیار

نوبت انتشار: اول

محل نشر: کرج

ناشر: جام گل

سال انتشار: ۱۳۸۲

تعداد صفحات: ۳۴۹

منتقد:

دکتر محمدرضا ترکی
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

معرفی اثر

این کتاب، دفتر یکم از مجموعه ۵ جلدی شرح مشکلات خاقانی، نوشته استاد محترم دکتر عباس ماهیار است. نثر پخته و استوار و از لحاظ آموزشی مفید است. نویسنده به خوبی از پس توضیح مفاهیم پیچیده در بخش های مختلف برآمده است.

امتیازات شکلی و محتوایی

اصطلاحات نجومی - علی‌رغم پیچیدگی - در این کتاب به خوبی بیان شده و نویسنده به کمک مفاهیم نجومی رایج در این روزگار به تعریف مفهوم اصطلاحات نجومی پیشینیان پرداخته است.

جداول و اشکال کتاب بر فایده آموزشی کتاب افزوده است؛ البته اشکال صور فلکی که در پایان کتاب آمده بهتر بود در لابه لای متن به فراخور مباحث درج می‌شد. این اثر در کنار آثار بسیار مفیدی چون فرهنگ اصطلاحات نجومی دکتر ابوالفضل مصفی، در شرح اصطلاحات و مفاهیم نجومی که الحق از پیچیده‌ترین مضامین شعر فارسی است بسیار مفید است. از ویژگی‌های این کتاب طرح مباحث نوین نجوم در حاشیه مباحث پیشینیان است که در تفهیم موضوع بسیار مفید خواهد بود. نوآوری در این کتاب در نحوه ارائه مطالب است. اما مشابهت این اثر با اثر دیگر مؤلف (سحر بیان خاقانی) از تازگی و اصالت آن کاسته است.

اشکالات شکلی و محتوایی

در پایان به نکاتی هرچند جزئی در باب برخی مباحث کتاب اشاره می‌شود: در صفحه ۱۴ نکته‌ای در مورد تأثیرپذیری منجمان اسلامی از کاهنان یهود و ... مطرح شده که درست است، اما به جنبه تأویلی سخن عالمان اسلامی درخصوص اینکه مثلاً آسمان اول از زمرد سبز و آسمان دوم از نقره سفید و ... ساخته شده توجه نفرموده اند. در صفحه ۱۵ فلک اعظم و فلک المحيط با فلک المستقیم یکی دانسته شده که ظاهراً فلک المستقیم با اصطلاحات دیگر تفاوت دارد. البته در حاشیه صفحه بعد به اختلاف نظر دانشمندان درخصوص فلک المستقیم اشاره کرده‌اند. در صفحه ۶۳ در شرح بیت: شب ز انجم گرد بر گرد حمایل طفل وار ... به حمایلی اشاره می‌کند که بر گردن و دوش اطفال برای دفع چشم زخم می‌انداختند که نکته درستی است، اما ... حمایل به عنوان اصطلاح نجومی به میل شمالی یا جنوبی فلک نیز اشاره دارد. (رک فرهنگ مرحوم سجادی ذیل حمایل)

شرح مشکلات خاقانی - دفتر یکم (ثری تا ثریا) ۵۵

در صفحه ۱۴۲ ذیل بیت: که اقبال به نو هست با ادبار سرطانش.. برآند که، سرطان، معنای فصلی ندارد و «شرطان» درست است. ضمن اینکه این سخن تازگی ندارد و قبلاً در مقاله ای از مرحوم داناسرشت و در شرح اصطلاحات مرحوم سجادی آمده، نمی توان نسخه سرطان را با توجه به کلمه «ادبار» که به کج روی سرطان و خرچنگ اشاره دارد غلط دانست. بویژه اینکه همین مضمون در صفحه ۳۶۵ دیوان هم به شکلی تکرار شده است.

در صفحه ۲۸۶ نوشته اند: «منجمان قدیم به وجود هفت کوکب موسوم به نامهای کید، غطیط و ... اعتقاد داشته اند» باید یادآور شد که نویسنده محترم در اینجا به نام ۶ کوکب اشاره کرده‌اند.

نتیجه گیری و پیشنهادها:

بهتر است تصاویر صور فلکی از پایان کتاب به متن منتقل شود و هرکدام در توضیح بخش مربوط به خود قرار گیرد.

در چاپ های بعدی می توان از شروح معتبری مثل شرح معموری بهره برد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی